

ایل بختیاری

چارلز الکساندر گالت و دیگران

به ترجمه و کوشش

کاوه بیات و محمود طاهر احمدی

سرشتنامه	بیات، کاوه - ۱۳۳۳ گردآورنده، مترجم
عنوان و نام پدیدآور	ایل بختیاری / چارلز الکساندر گالت و دیگران؛ به ترجمه و کوشش کاوه بیات، محمود طاهر احمدی.
مشخصات نشر	تهران: شیرازه کتاب ما ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری	ده، ۲۹۷ص. جدول، نمودار. ۲۱/۵*۱۴/۵*۲۱/۵ م.
فروس	مجموعه تاریخ معاصر ایران؛ ۴۵.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۸۴۳-۲۳-۲
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	بخش اول کتاب حاضر ترجمه گزارشی با عنوان The Bakhtiari Tribe که توسط الکساندر گالت نوشته شده است.
داشته	نمایه
موضوع	بختیاری (خانندان)
رصوع	بختیاری — سرگذشتنامه
شناسه افزوده	طاهر احمدی، محمود، گردآورنده، مترجم
سلسله افزوده	گالت، چارلز الکساندر
رده بندی کنگره	DS۷۲
رده بندی دهکده	۹۵۵/۹۷۶
شماره کتابشناسی	۵۸۸۴۶۶

ایل بختیاری

نویسنده: چارلز الکساندر گالت و دیگران
ترجمه و کوشش: کاوه بیات، محمود طاهر احمدی
انتشارات: شیرازه کتاب
چاپ و صحافی: پردیس دانش
تیراژ: ۵۵۰ نسخه

چاپ اول: شهریور ۱۳۹۹
حق چاپ و نشر محفوظ است.
این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است
تهران، صندوق پستی: ۱۱۱-۱۳۱۴۵
تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱
همراه: ۰۹۳۶-۹۵۰۰۱۸۲
سایت: www.shirazehketab.com

فهرست مطالب

مقدمه سه تا شش

کتاب اول:

ایل بختیاری / س. ای. گالت ۱-۱۲۸

کتاب دوم:

دفتر سجلاتی عشایر منطقه زکری ۹، اصفهان / رکن دوم ۱۲۹-۲۶۲

فهرست اعلام

اشخاص ۲۶۵

اماکن ۲۸۴

ایلات، طوایف و تیره‌ها ۲۹۲

مقدمه

با پیش آمد واقعه سوم شهریور ۱۳۲۰ و فروپاشی نظام رضاشاهی، ایل بختیاری نیز مانند پاره‌ای از دیگر ایلات ایران که به رغم سیاست‌های سرکوب سیاسی و اسکان اجباری دوره قبل، هنوز رمقی در جان داشتند، برای اعاده حداقلی از موجودیت پیشین خود پا پیش گذاشته، رشته تحرکاتی را در عرصه سیاسی کشور آغاز کرد که، دوگزارشی که در این مجموعه ارائه می‌شود، یادگار آن دوره است.

کتاب نخست ترجمه مترجم گزارش منتشر نشده‌ای است که چارلز الکساندر گالت کنسول دولت بریتانیا در اصفهان در مورد ایل بختیاری که در آن در کنار ارائه شرحی کوتاه از جغرافیای سیاسی و تاریخ معاصر بختیاری، مواردی چون موقعیت سیاسی و نظامی ایل که در آن دربار موضوع توجه و نگرانی مقامات بریتانیا قرار داشت نیز بحث شده است.^۱

کتاب دوم، شرح حال مختصری از شخصیت‌های ایل و سیاسی بختیاری نیز از خصوصیات مشابهی برخوردار است؛ آن را نیز می‌توان حاصل حاصل دوره از توجه و نگرانی مقامات نظامی ایران نسبت به تحولات جاری در بختیاری دانست. در این کتابچه که از سوی رکن دوم لشکر ۹ (اصفهان) تدوین شده است، جمعیت سوابق و تاریخچه زندگی «صد و بیست و نه نفر از سران ایل بختیاری ثبت شده است».

۱. مشخصات اصلی رساله:

The Bakhtiari Tribe. (Confidential), C.A. Gault., His Majesty's Consul at Isfahan, 1944, 63pp.

که به شماره ذیل در مجموعه اسناد دیوان هند - I.O.R. - نگهداری می‌شود:

L/P&S/12/3546

۲. دفترچه‌ای به قطع رقعی در ۱۳۷ صفحه از مجموعه اسناد وزارت دارایی که به شماره

اگرچه هر یک از این گزارش‌ها - چنان‌که در ادامه این یادداشت اشاره خواهد شد - کاستی‌های خود را دارند ولی از آنجایی که از تحولات یک دوره متأخر از تحرکات ایلی بختیاری سخن می‌گویند که در مورد آن هنوز آگاهی درخور توجهی در دست نیست، انتشار آن‌ها لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

«ایل بختیاری» الکساندر چارلز گالت را می‌توان یکی از آخرین آثار و نمونه‌های سستی نسبتاً دیرینه از تلاش پاره‌ای از مقامات سیاسی و نظامی بریتانیا دانست در ثبت و ضبط اطلاعات و تجاربشان در حوزه‌های ماموریتی آن‌ها؛ سستی که در این حوزه بخصوص، یعنی در مناطق جنوب غرب ایران و به ویژه منطقه بختیاری، نام‌آورانی را در خود دارد همچون سرهنگی لایارد، میجر هنرر اولسون، جان گوردون لوریمر، سی. جی. ادموندز و بالاخره از همه مهمتر سرانجام ولسون که از هریک گزارش‌های ارزشمندی در توضیح تاریخ و جغرافیای این نوزدهم‌ه‌ای مانده است.^۱

با آن‌که «ایل بختیاری» الکساندر چارلز گالت در مقایسه با پاره‌ای از آثار نسل پیش گفته، گزارش چندان پرآیندی به نظر نمی‌آید ولی با این حال اطلاعات ارائه شده در این رساله در مورد وضعیت عمومی ایل بختیاری در این سال‌ها، اطلاعات جامعی است.^۲ بخش از پیوست‌های آن که به معرفی طوایف و تیره‌های دو قسمت هفت لنگ و چهارلنگ تعداد تقریبی افراد هر یک اختصاص دارد در کنار معدود داده‌های موجود از نظر تقسیم‌بندی‌های ایلی بختیاری در آن دوره می‌تواند^۳ به کار پژوهشگران آید. بخشی دیگر از این

→

۲۴۰ در سازمان اسناد ملی ایران محفوظ می‌باشد.

۳۶۴/۶۵۰۱۷

۱. برای آگاهی از مشخصات این آثار بنگرید به کتابشناسی اثر ذیل:

Gene R. Garthwaite, *Khans and Shahs, A Documentary Analysis of the Bakhtiari in Iran*, Cambridge University Press, London, 1983.

۲. احتمالاً پیش آمد یک دوره نسبتاً طولانی از محدودیت رفت و آمد مقامات و مأمورین دولت بریتانیا به مناطق داخلی ایران، به گونه‌ای که در دوره پادشاهی رضاشاه شاهد آن بودیم - در قیاس با آزادی عمل آن‌ها در دوره پایانی قاجار - در این آفت نسبی موثر بوده است.

۳. برای مثال بنگرید به سرلشکر علی رزم‌آرا، جغرافیای نظامی ایران (اصفهان و بختیاری)،

پیوست‌ها که به معرفی شجره‌نامه خاندان‌های حاکم بر ایل مربوط می‌شود مکمل بخش دوم این مجموعه می‌باشند.

اگرچه در مقایسه با «ایل بختیاری» الکساندر چارلز گالت، «دفتر سجلاتی عشایر منطقه لشکر ۹ (اصفهان)» از جزئیات و داده‌های کم‌نظیری برخوردار است ولی همین وفور جزئیات و داده‌های فراوان، از یک جهت خود موجب دغدغه خاطر است چراکه بررسی صحت یا سقم بسیاری از این داده‌ها، حال اگر نگوییم غیرممکن، لااقل بسیار دشوار است.

واملاً چون خصوصیات نگاه حاکم بر این مجموعه، آن‌که نگاه نظامیان نسبت به سران بختیاری، اصولاً نگاه خصمانه‌ای است نیز بر دشواری‌های کار می‌افزاید. وفور اسیراتی چون «شرارت» و «سرقت» و «راهزنی» در اشاره به هر فعل و انفعالی که مورد پسند نظامیان نبود و در بسیاری از موارد از مقاومت و پایداری یک نظام‌آمی در برابر سیاست‌هایی حکایت داشت که بر امحاء بی‌کم و کاست آن نظام تاکید داشتند، سرد یکی از نشانه‌های آشکار این دیدگاه خصمانه است. نوع خفیفی از آن را در گزارش گالت نیز می‌توان مشاهده کرد.

بخش دیگری از این دشواری، اختصاص دادن نوع پرسش‌های مطرح شده در پرسشنامه اصلی «دفتر سجلاتی عشایر منطقه لشکر ۹ (اصفهان)» می‌توان مشاهده کرد. در کنار پاره‌ای از این پرسش‌ها - و طبیعتاً پاسخ‌های ارائه شده بدان‌ها - که اصولاً بی‌معنی به نظر می‌رسند، پرسش دیگری نیز در این پرسشنامه مطرح شده است - پرسش شماره ۵ می‌باشد: «آیا صحت مزاج و اعتیادات» - که با توجه به جنبه کاملاً شخصی و خصوصاً بهتر دانسته شد که در تدوین این مجموعه از درج آن صرف‌نظر شود.

برخی از دیگر پرسش‌ها را نیز به رغم صورت به ظاهر شخصی و بی‌معنی

آن‌ها از آن روی آوردیم که به نظر می‌آید مبین نوعی ارزیابی سیاسی و اجتماعی از چهره‌های مورد بحث نیز می‌توانند باشند؛ برای مثال از پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌هایی چون «به چه چیز علاقمند است؛ پول یا جاه و مقام؟» به برآوردی از نوع شخصیت طرف مورد بحث نیز می‌توان دست یافت. این که آیا بیشتر اهل خطر کردن است یا آن که به احتیاط و محافظه‌کاری تمایل دارد تا صرفاً بحث «پول» یا «مقام».

در کنار این دشواری‌های محتوایی، لازم است به پاره‌ای از دشواری‌های «فنی» کار نیز اشاره شود؛ سواي چند مورد کلمات ناخوانا در بازنویسی «دفتر سبجالتی عشایر منطقه لشکر ۹ (اصفهان)» که در حواشی متن خاطرنشان شده‌اند، در ترجمه گزارش گالت تعدادی نام‌های جغرافیایی، تیره‌ها یا افراد ملاحظه شده است که نسبت به ضبط صحیح آن‌ها اطمینان نبود، از این رو اصل لاتین آن‌ها در حواشی متن ثبت شد تا این موارد نیز مانند دشواری‌های «محتوایی» پیش گفته، به اساتید و مترجمان صاحب‌نظران محلی، تدقیق و تصحیح گردد. در پایان لازم می‌دانم دوستان گرامی جناب آقای دکتر جن گارتویث که نسخه‌ای از گزارش الکساندر حاکم گالت را در اختیارم قرار دادند و همچنین جناب آقای محمود طاهر احمدی که در جریان یک پژوهش مشترک، رساله «دفتر سبجالتی عشایر منطقه لشکر ۹ (اصفهان)» را شناسایی و برای انتشار در این مجموعه آماده کردند، تشکر گردد.

کاوه بیات